

Vergaderjaar 2005–2006

24 515

Preventie en bestrijding van stille armoede en sociale uitsluiting

Nr. 71

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 14 november 2005

Met de motie Huizinga-Heringa c.s. (24 515, nr. 63) heeft de kamer gevraagd om een plan van aanpak, op grond waarvan een goede afstemming tussen de betrokken ministeries is gewaarborgd als ook een integrale aanpak van de schuldenproblematiek.

Mede namens de Ministers van Financiën en Justitie en de Staatssecretaris van Economische Zaken zend ik bijgaand bedoelde nota «Het rijk rond schulden».

In deze nota is eveneens de uitwerking van de tweede motie Huizinga-Heringa c.s. (24 515, nr. 64) betreffende de inspanningen van de regering en andere actoren in de sector, gericht op (vrijwillige) certificering van de minnelijke schuldhelpverlening opgenomen.

De Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
H. A. L. van Hoof

Het rijk rond schulden Samenwerking en samenhang tussen departementen op het gebied van de schuldenproblematiek

Vooraf

Schulden raken vele aspecten van het maatschappelijk leven. De ministeries van Financiën, Economische Zaken, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Justitie zijn ieder op hun terrein verantwoordelijk voor een deel van het beleid rond de aanpak van de schuldenproblematiek. Deze nota laat zien hoe de inspanningen van deze ministeries op elkaar worden afgestemd. Het doel daarvan is de samenhang in de aanpak van problematische schuldsituaties in beeld te brengen en de integrale aanpak vanuit het kabinet te onderstrepen. Hiermee geven we gevolg aan de motie Huizinga-Heringa c.s.¹ Door kamerlid Huizinga-Heringa is ook een motie ingediend ten aanzien van certificering van minnelijke schuldhulpverlening; in het onderdeel aanvullende beleidsvoornemens wordt hierop ingegaan.²

Leeswijzer

Het eerste hoofdstuk geeft een schets van problematische schuldsituaties en beschrijft de uitgangspunten van het kabinet.

In het tweede hoofdstuk wordt uiteengezet hoe de betrokken departementen zich inzetten om de schuldenproblematiek te voorkomen en terug te dringen.

Het derde hoofdstuk geeft aan welke aanvullende beleidsvoornemens het kabinet verder heeft om het beleid rond problematische schulden en de samenhang daarbinnen te verbeteren.

In bijlage 1 is een overzicht te vinden van beschikbaar informatie- en voorlichtingsmateriaal op het terrein van de schuldhulpverlening.

¹ Kamernummer 24 515, nr. 63, vergaderjaar 2004–2005.

² Kamernummer 24 515, nr. 64, vergaderjaar 2004–2005.

Inhoudsopgave	Blz.
1. Schulden en beleid	3
2. Samenhangende aanpak	5
3. Aanvullende beleidsvoornemens	13
Bijlage 1 Voorlichtings- en informatiemateriaal	24

1. Schulden en beleid

Geld lenen en schulden maken zijn in onze samenleving een geaccepteerd verschijnsel. Mensen gaan verplichtingen aan die financiële risico's met zich mee kunnen brengen, zeker als het gaat om langlopende financiële verplichtingen. In de meeste gevallen levert dit geen problemen op. Tegelijkertijd kunnen mensen hun baan verliezen, scheiden, ziek worden of overconsumeren. Soms hebben mensen moeite om het huishoudinkomen te beheren. In sommige gevallen kunnen daardoor de uitgaven de inkomsten overstijgen, wat kan leiden tot problematische schuldsituaties die voor de betrokkene zelf én voor de maatschappij als geheel nadelige consequenties hebben.

Hoeveel mensen hebben problematische schulden? Hoe komt iemand in zo een situatie terecht en wat zijn de consequenties, niet alleen voor betrokkenen maar ook voor de maatschappij. Met andere woorden: hoe groot is daadwerkelijk dit maatschappelijke vraagstuk?

Cijfers schuldenproblematiek

In 2004 is onderzoek¹ gedaan naar het aantal huishoudens met een inkomen tot 150% van het netto-sociaal minimum dat een problematische schuld heeft. Op basis van de verkregen onderzoeksgegevens wordt geschat dat in 2003 tussen de 40 000 en 93 000 huishoudens met een problematische schuld te maken hebben. Dat gaat om 1,7% à 3,9% van alle huishoudens met een inkomen tot 150% van het netto-sociaal minimum. Van deze huishoudens heeft een op de zes professionele hulp gezocht bij het oplossen van deze schulden. Van de huishoudens die geen professionele hulp hebben gezocht denkt 14% de problemen niet te kunnen oplossen zonder alsnog professionele hulp te vragen. Op dit moment wordt een aanvullend onderzoek voorbereid om de omvang van alle huishoudens in Nederland te meten die met een problematische schuld of een risico daarop te maken hebben. De resultaten van dit onderzoek zullen in de eerste helft van 2006 bekend zijn.

Cijfers schuldhelpverlening

Het Landelijk Platform Integrale Schuldhelpverlening heeft eind 2004 een quick scan gedaan onder 16 middelgrote en grote gemeenten. Deze gemeenten hebben met betrekking tot de schuldhelpverlening gezamenlijk een werkgebied van 57 gemeenten. Uit de resultaten daarvan bleken in 2004 152 000 aanvragen om schuldhelpverlening te zijn ingediend tegen 137 000 in 2003. Uit de Benchmark schuldhelpverlening van het Platform uitgevoerd onder benchmark gemeenten in 2003 blijkt dat op ongeveer de helft van de aanvragen om schuldhelpverlening een vervolginname voor een schuldregeling volgt. De Nederlandse Vereniging voor Volkskrediet (NVVK) heeft in 2004 39 000 verzoeken om een schuldregeling ontvangen tegen 34 500 in 2003. In 2004 zijn 11 878 boedels² toegelaten tot de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) tegen 9 010 in 2003.

¹ Schulden: een (on)dragelijke last?, door IVA Beleidsonderzoek en advies Tilburg, september 2004. Schulden worden in dit onderzoek gedefinieerd als problematisch als de maandelijkse betalingsverplichtingen voor lopende niet-hypothecaire leningen gelijk of hoger zijn dan de aflossingscapaciteit en er een betalingsachterstand is van zes maanden.

² Met boedel wordt bedoeld de goederen van de schuldenaar ten tijde van de uitspraak tot toepassing van de schuldsaneringsregeling, alsmede de goederen die hij tijdens de toepassing van die regeling verkrijgt. Het totaal aantal boedels omvat zowel de enkele boedels van alleenstaande schuldenaren als de dubbele boedels van de schuldenaren én de desbetreffende partners.

Beelden rond schulden

De media besteden geregeld aandacht aan de schuldenproblematiek: betalingsproblemen, overconsumptie, faillissementen en voedselbanken. Armoede en schulden worden daarbij met elkaar in samenhang gebracht. De ene keer als oorzaak, de andere keer als gevolg. Hoe komt het nu dat van huishoudens die in gelijke financiële omstandigheden verkeren, een deel wel en een ander deel niet in een problematische schuldsituatie belandt?

Oorzaken

Uit onderzoek van IVA Tilburg (1998)¹ blijkt dat er vaak sprake is van een combinatie van verschillende factoren die onderling samenhangen. De oorzaken van schulden kunnen onderverdeeld worden in *endogene* en *exogene* oorzaken. Endogene oorzaken betreffen in de persoon zelf gelegen oorzaken, zoals het niet kunnen omgaan met geld of psychische of emotionele factoren. Bij de exogene oorzaken gaat het om omstandigheden die buiten de persoon gelegen zijn. Te denken valt aan verlies van baan of echtscheiding. Afhankelijk van de oorzaak kan een plan opgezet worden om de schuldsituatie aan te pakken.

Gevolgen voor betrokkenen

Schuldproblemen gaan vaak samen met problemen op het sociale, relationele of psychische vlak. Zo kan een problematische schuldsituatie leiden tot verarming van huishoudens en zelfs tot sociale uitsluiting.² Schulden kunnen ook leiden tot gezondheidsproblemen, zoals stress, slapeloosheid of depressie.³ Daarnaast kunnen ze een belemmering vormen voor maatschappelijke of arbeidsparticipatie. Hierdoor kunnen schuldenaren hun economische positie niet verbeteren, wat juist noodzakelijk kan zijn om uit een problematische schuldsituatie te komen.⁴ Tot slot kunnen problematische schulden tot uithuiszettingen leiden.

Maatschappelijke gevolgen

Voor gemeenten kunnen problematische schuldsituaties van burgers tot hoge kosten leiden, bijvoorbeeld als het gaat om hulpverlening of uithuiszetting.

Ontwrichte persoonlijke leefsituaties vanwege problematische schulden hebben effect op de directe omgeving van deze personen (gezinnen). Consumenten merken de gevolgen van problematische schulden meer in het algemeen in hun portemonnee. Aanbieders van producten en diensten houden immers bij het vaststellen van hun prijzen veelal rekening met de kosten van wanbetalers.

Uitgangspunt kabinetsbeleid

Uitgangspunt van het kabinetsbeleid is dat de schuldenaar die te maken heeft met een problematische schuldsituatie, primair zelf daarvoor verantwoordelijk is. Het kabinet hecht eraan de burger bewust te maken van deze verantwoordelijkheid. Preventie neemt hierbij een belangrijke plaats in, ter voorkoming dat mensen überhaupt in een problematische schuldenpositie raken. Daarnaast stelt het kabinet zich tot taak het bevorderen en waar mogelijk faciliteren dat de diverse actoren die een rol spelen binnen de keten van schuldhulpverlening hun verantwoordelijkheid dragen in het terugdringen van de schuldenproblematiek en het adequaat uitvoeren van schuldhulp- en saneringstrajecten. De actoren zijn de schuldeisers (waaronder financiers als schuldeiser en geldverstrekkers), de gemeenten/

¹ Problematische Schulden: zicht op het onzichtbare, J. Janssen, A. Kesteren, H.J.J.M. Vermeulen, IVA Tilburg 1999.

² Onderzoek A. Brand (1989) Minima en Schulden in de Maasstad, Een vergelijkend onderzoek naar de huishoudvoering van 150 Rotterdamse minima met en 60 zonder problematische schuld, Gemeentelijke Sociale Dienst Rotterdam.

³ Doelgroepenonderzoek Bureau Schuldhulpverlening Dordrecht, 2004.

⁴ Schulden: naar Nieuwe impulsen in de schuldenproblematiek, Rapport van de commissie Schuldenproblematiek, 1994.

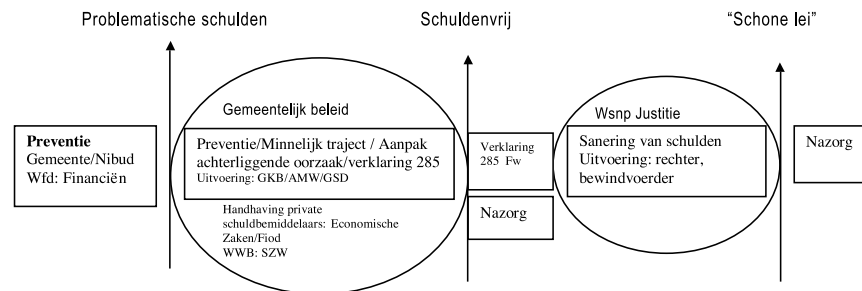
schuldhulpverleners in het minnelijke traject, de rechters en de bewindvoerders in het wettelijk traject.

2. Samenhangende aanpak

Schuldenproblematiek raakt de beleidsterreinen van verschillende departementen, te weten de ministeries van Justitie, Financiën, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Economische Zaken. Waar mogelijk geeft de centrale overheid beleids- en financiële ruimte om deze problematiek te beperken en treedt daarbij vooral faciliterend op. Het kabinet zet in op maatregelen die zowel gericht zijn op het voorkómen, als op het terugdringen van de schuldenproblematiek. De betrokken departementen zijn ieder verantwoordelijk voor deelgebieden van de schuldhulpverleningsketen. Beleidsontwikkelingen worden waar nodig op elkaar afgestemd. Zo is de samenhang in het kabinetsbeleid op dit terrein gewaarborgd.

De schuldhulpverleningsketen begint bij het voorkomen van het ontstaan van problematische schuldsituaties. In geval er desondanks toch problematische schulden ontstaan, is er een curatief traject. Dit traject kan bestaan uit een minnelijk traject dat mogelijk gevolgd wordt door een wettelijk traject. Een positieve afloop van het minnelijke of het wettelijk traject resulteert in een schuldevrije schuldenaar. De keten eindigt bij het voorkomen dat de (ex-) schuldenaar weer problematische schulden aangaat.

Schematisch is de keten hierna weergegeven.

Preventieve maatregelen

Voorkómen moet worden dat mensen in risicovolle schuldsituaties terecht komen. Anders nemen de schuldenproblematiek en de daarmee gepaard gaande negatieve maatschappelijke effecten alleen maar toe. Preventie is dan ook het uitgangspunt voor het kabinet.

Wet Financiële Dienstverlening

Overkreditering kan tot een problematische schuldsituatie leiden. Daarom neemt het ministerie van Financiën maatregelen om overkreditering te voorkomen.

In de Wet financiële dienstverlening (Wfd) (Staatsblad 2005, 339), die naar verwachting op 1 januari 2006 in werking zal treden, heeft het ministerie van Financiën daartoe de volgende gedragsregels neergelegd voor kredietaanbieders en kredietbemiddelaars.

Het ministerie van Financiën neemt maatregelen om overkreditering te voorkomen. Het heeft daartoe gedragsregels neergelegd in de Wet financiële dienstverlening o.a. ten aanzien van informatieverstrekking (waaronder een verbod op misleidend informeren en reclame-regels) en de kredietwaardigheidstoets. Het toezicht op de naleving wordt in de Wfd ten opzicht van de Wck steviger neergezet.

Informatieplicht

De Wfd verplicht kredietbemiddelaars en kredietaanbieders om consumenten zodanig te informeren dat zij goed weten welke verplichting ze aangaan. Consumenten moeten de kosten en voorwaarden van de lening met andere aanbiedingen kunnen vergelijken en met de ontvangen informatie zelf kunnen beoordelen of de lening bij hun financiële positie past. Ook is het verboden misleidende informatie te geven en zijn reclames voor krediet aan banden gelegd.

Kredietwaardigheidstoets

Kredietaanbieders zijn verplicht de kredietwaardigheid van consumenten te toetsen. Zij moeten van tevoren informatie inwinnen over de financiële positie van potentiële klanten. Is het vanuit het oogpunt van de consument financieel niet verantwoord een lening af te sluiten, dan mag de kredietaanbieder geen overeenkomst aangaan met betrokkene. Het zal duidelijk zijn dat een dergelijke situatie zich vaker voordoet bij mensen met een zwakke of onzekere financiële positie, bijvoorbeeld bij jongeren met een laag inkomen. Kredietaanbieders zijn op grond van de Wfd verplicht deel te nemen aan een stelsel van kredietregistratie. In het kader van de kredietwaardigheidstoets moeten zij bij kredieten boven € 1000 verifiëren of potentiële klanten daar geregistreerd zijn. De minister van Financiën is voornemens deze grens te verlagen naar € 250. (Zie ook «extra maatregelen ter voorkoming van overkreditering»)

Vergunning en toezicht

Zoals gezegd geldt de Wfd niet alleen voor kredietaanbieders, maar ook voor kredietbemiddelaars. Bemiddelaars zullen net als aanbieders over een vergunning moeten beschikken. Zij vallen beiden onder toezicht van de Autoriteit Financiële Markten (AFM), de toezichthouder op de naleving van de Wfd. Deze toezichthouder krijgt, ten opzichte van de Wet op het consumentenkrediet, meer bevoegdheden. Hieronder vallen de bevoegdheid boetes en dwangsommen op te leggen. Zo kan de AFM overtredingen van de wet effectiever aanpakken.

Landelijke preventieve maatregelen

Het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) informeert en adviseert burgers rechtstreeks en ook via brochures, software en Internet over geldzaken. Daarnaast doet het Nibud onderzoek naar geldzaken van consumenten. Het Nibud biedt ook een doe-het-zelf-pakket aan om iedereen in staat te stellen tijdig een schuldregeling te treffen met haar of zijn schuldeisers. Voor beroepskrachten biedt het Nibud professionele pakketten voor budgetbegeleiding aan. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid stelt projectsubsidie beschikbaar voor de activiteiten van het Nibud.

Op het gebied van voorlichting voor jongeren financiert het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid campagnes om jongeren bewust te maken van de gevaren van het lenen van geld of het kopen op krediet. In september 2005 is een nieuwe campagne van start gegaan. Het kabinet vindt het van belang dat regelmatig voorlichting wordt gegeven aan de groep jongeren omdat deze groep wisselt.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid financiert campagnes om jongeren bewust te maken van de gevaren van het lenen van geld of het kopen op krediet.

Lokale preventieve maatregelen

Veel gemeenten organiseren in het kader van de integrale schuld-

hulpverlening preventieactiviteiten voor hun inwoners, zoals budgetbegeleiding, budgetcursussen, voorlichting en huisbezoeken. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid faciliteert gemeenten met behulp van het Innovatieprogramma Werk en Bijstand om innovatieve projecten uit te voeren onder andere op het terrein van schuldhulpverlening. Enkele voorbeelden in dit kader zijn de gemeente Arnhem die een zelfhulp pakket schuldhulpverlening aanbiedt voor al haar inwoners en de gemeente Utrecht die extra begeleiding aanbiedt bij de financiële administratie door middel van huisbezoeken. Hiernaast voeren gemeenten met subsidie in het kader van de Agenda van de Toekomst ook verschillende preventieprojecten uit. (Gemeentelijke) Kredietbanken zetten daarnaast het instrument van budgetbeheer in om mensen te leren omgaan met het beschikbare inkomen. Dit instrument wordt ook in toenemende mate ingezet als voorwaarde voor een minnelijke schuldregeling. Uit het jaarverslag 2004 van de NVVK blijkt dat in dat jaar 20 745 budgetbeheerrekeningen zijn geopend.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid faciliteert gemeenten met behulp van het Innovatieprogramma Werk en Bijstand om innovatieve projecten uit te voeren onder andere op het terrein van schuldhulpverlening.

Inkomensvoorzieningen

Om problematische schuldsituaties te voorkómen vindt het kabinet het belangrijk dat mensen gebruik maken van bestaande inkomensvoorzieningen en lokale kwijtscheldingsregelingen. Er zijn geen recente gegevens over de omvang van het niet-gebruik van inkomensvoorzieningen. Daarom voert het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) op dit moment een onderzoek uit naar het niet-gebruik van verschillende inkomensvoorzieningen. Hiermee kan per voorziening de urgentie van de problematiek beter worden bepaald. Het onderzoek is opgezet vanuit het meerjarenprogramma van het SCP en wordt medegefinancierd door de ministeries van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De resultaten van dit onderzoek worden eind 2005 verwacht. In het onderzoek gaat het om de volgende voorzieningen:

- lokale kwijtscheldingsregelingen;
- gemeentelijke categoriale inkomensondersteuning aan chronische zieken en gehandicapten;
- de aanvulling vanuit de WWB bij o.a. onvolledige AOW;
- de langdurigheidstoelage;
- individuele bijzondere bijstand;
- de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten (Wtos);
- de individuele huursubsidie.

Het Sociaal Cultureel Planbureau doet op dit moment onderzoek naar het niet-gebruik van verschillende inkomensvoorzieningen.

Startende ondernemers

Het Geldboek bereidt kleine startende ondernemers voor op het budgetteren van uitgaven en het leren omgaan met een inkomen uit een onderneming.

Het ministerie van Economische Zaken geeft in samenwerking met o.a. het Nibud en het IMK het Geldboek voor ondernemers uit.

Curatieve maatregelen

Het kabinet hecht eraan bestaande problematische schuldsituaties beheersbaar te maken. Verschillende curatieve maatregelen zijn erop gericht om schuldenaren die hiertoe niet zelf in staat zijn hulp te bieden.

Gemeentelijke schuldhulpverlening

Gemeenten zijn autonoom ten aanzien van schuldhulpverlening. De gemeenten pakken schuldhulpverlening op vanuit de zorg voor het welzijn van hun burgers en in het kader van hun armoedebeleid. Vanuit die invalshoek bieden veel gemeenten ondersteuning aan mensen die in een problematische schuldsituatie verkeren of dreigen te komen. De meeste gemeenten geven aan de schuldhulpverlening integraal uit te voeren. Dit betekent dat naast het schuldregelen ook andere aanvullende hulp geboden wordt, zoals budgetbegeleiding en psychosociale hulpverlening. Gemeenten vervullen hierin een regierol. Hieraan ligt geen wetgeving ten grondslag. In het kabinetsbeleid ligt het accent op maatregelen om gemeenten (en andere partijen) hun eigen verantwoordelijkheid voor hun burgers (klanten) te laten dragen. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid faciliteert sinds 2004 in dit kader gemeenten met behulp van het eerder genoemde Innovatieprogramma Werk en Bijstand (IPW). Landelijke organisaties, zoals het Landelijk Platform Integrale schuldhulpverlening en de NVVK, hebben van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid projectsubsidie ontvangen om bijvoorbeeld de integrale uitvoering van schuldhulpverlening bij gemeenten en de kwaliteit van de gemeentelijke schuldhulpverlening te stimuleren en de uniformiteit van de uitvoering te bevorderen.

De Wet werk en bijstand (WWB), waarvoor het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verantwoordelijk is, biedt voor mensen met een bijstandsuitkering ook een aantal instrumenten voor schuldhulpverlening.

In specifieke en bijzondere omstandigheden kunnen gemeenten bijstand verlenen in de vorm van een lening of borgtocht. Ook kunnen gemeenten bijzondere bijstand verstrekken voor uit bijzondere omstandigheden voortvloeiende noodzakelijke kosten van het bestaan. Verder kunnen gemeenten middelen uit het werkdeel van de WWB inzetten voor schuldhulpverlening, als onderdeel van een reïntegratietraject.

Gemeenten kunnen de schuldhulpverlening in eigen hand houden, maar ze kunnen deze ook uitbesteden. Bijvoorbeeld aan gemeentelijke kredietbanken, aan het algemeen maatschappelijk werk of aan commerciële organisaties, zoals banken of schuldbemiddelingsbureaus. De regels waaraan deze bureaus zijn gebonden staan verwoord in de artikelen 47 en 48 van de Wet op het consumenten krediet (Wck). In de periode 1998–2000 gold een vrijstellingsbesluit, waarin weer uitzonderingen op de bovenstaande artikelen waren opgenomen. Dit leidde tot onduidelijkheid in de private sector over wat wel en niet was toegestaan. De artikelen 47 en 48 van de Wck worden daarom onverkort zonder uitzonderingen gehandhaafd. In de praktijk blijkt namelijk dat bonafide schuldbemiddelingsbureaus opereren conform deze wet en geen behoefte hebben aan uitzonderingen. Dit betekent o.a. dat schuldbemiddeling voor de schuldenaar kosteloos behoort te zijn.

Het toezicht op de naleving van de bepalingen uit de Wck inzake de schuldbemiddelingsbureaus vindt plaats onder verantwoordelijkheid van het Functioneel parket (Openbaar Ministerie) in samenwerking met de FIOD-Economische Controle Dienst.

Waar het de minnelijke schuldregeling betreft heeft de Nederlandse Vereniging voor Volkskrediet (NVVK) voor zijn leden de «Gedragscode Schuldregeling» opgesteld voor de bemiddeling tussen de schuldenaar en de schuldeisers. Voor het aanbieden van budgetbeheer als curatief instrument voor het oplossen van problematische schulden hanteert de NVVK de Gedragscode Budgetbeheer als algemene richtlijn voor haar leden.

In de Faillissementswet is de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) opgenomen. In de Wsnp is bepaald dat gemeenten of gemeentelijke kredietbanken een zogenaamde artikel 285 Fw-Verklaring dienen te verstrekken waaruit blijkt dat in het desbetreffende geval geen minnelijke regeling kon worden getroffen en de reden waarom dit het geval is. Ook staan in de verklaring o.a. de aflossingsmogelijkheden van de schuldenaar vermeld. Deze informatie heeft de rechter nodig bij zijn oordeel over het al dan niet toelaten van de schuldenaar tot de Wsnp. Deze verklaring is de schakel tussen het minnelijke en het wettelijke traject.

In de volgende tabel wordt aangegeven hoeveel artikel 285-verklaringen per jaar door de (gemeentelijke) kredietbanken, worden afgegeven.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
285-Verklaringen*	4 792	6 873	7 279	8 028	9 840	13 320

* Bron: NVVK, Schuldregelingen 1999–2003 en Jaarverslag NVVK 2004

Wettelijke schuldsaneringsregeling

Het ministerie van Justitie is verantwoordelijk voor de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp). Deze wet is het sluitstuk van de schuldhulpverleningsketen. Dit instrument is bedoeld voor de schuldenaar die te goeder trouw is ten aanzien van het ontstaan en onbetaald laten van zijn schulden, en met zijn schuldeisers niet tot een minnelijke betalingsregeling heeft kunnen komen. Met de Wsnp wordt getracht te voorkomen dat particulieren en kleine ondernemers tot in lengte van dagen door schuldeisers worden achtervolgd wanneer zij in een problematische schuldensituatie terecht zijn gekomen. Een Wsnp-traject duurt doorgaans drie jaar. Schuldenaren die tijdens een Wsnp-traject naar behoren voldoen aan de verplichtingen die de Wsnp aan hen stelt, verkrijgen van de rechter een schone lei. Dat betekent dat de resterende schulden niet meer afdwingbaar zijn.

De uitvoering van het wettelijke stelsel van schuldsanering is door de Minister van Justitie gemandateerd aan de Raad voor Rechtsbijstand Den Bosch (Bureau Wsnp). De Raad stimuleert dat er voldoende aanbod is van gekwalificeerde bewindvoerders en zorgt op basis van de ministeriële subsidieregeling voor de vaststelling van de vergoedingen aan de bewindvoerders. Tevens verzorgt de Raad de communicatie over de regeling via nieuwsbrieven, internetsites, folders en een kenniscentrum. De Raad beheert het bewindvoerdersregister en het Landelijk Register Schuldsanering. Daarnaast kunnen burgers, bewindvoerders en rechtbanken telefonisch vragen stellen over de Wsnp en de praktische uitvoering daarvan via een telefonische helpdesk en een interactieve internetsite. De Raad fungeert als spil bij de voor de Wsnp zo kenmerkende ketenafhankelijkheid van de betrokken partijen (bewindvoerders, rechterlijke macht, gemeenten). In dit kader beheert en faciliteert de Raad de Wsnp-automatiseringsketen. Onder de ministeriële verantwoordelijkheid voor het stelsel van schuldsanering valt ook de taakuitoefening van de rechtbanken en rechters-commissarissen in Wsnp-zaken, waaronder het

toezicht op de vervulling van de door de bewindvoerder als gevolg van de schuldsaneringsregeling te verrichten taken.

Onder andere met periodieke audits, opleidingseisen en inschrijvings-toetsen wordt door de Raad kwaliteitsbeleid ten aanzien van de Wsnp-bewindvoering gevoerd. De Minister van Justitie heeft dit kwaliteitsbeleid bij alle betrokken organisaties geschetst – in het bredere verband van de Faillissementswet, waar de Wsnp een onderdeel van is – in een brief die medio september 2005 aan de Tweede Kamer is gezonden. In deze brief wordt als kwaliteitsproject aangekondigd een mogelijke toeslag op het bewindvoederssalaris waarvoor een bewindvoerder in aanmerking kan komen indien hij voldoet aan bepaalde aanvullende (organisatorische, inhoudelijk-vaktechnische of procedurele) kwaliteitselementen. Deze kwaliteitselementen zullen eind 2005 nader worden uitgewerkt. Daarnaast is het van belang dat, als extra kwaliteitswaarborg, in het reguliere Wsnp-driehoeksoverleg van de Raad voor Rechtsbijstand, de faillissementsrechtshouders (Recofa) en het Ministerie van Justitie, ook aandacht wordt besteed aan het adequaat verdelen van schuldsaneringszaken over het feitelijk beschikbare aanbod van bewindvoerders. Belangrijke factoren hierbij zijn de landelijke spreiding van bewindvoerders, de beschikbare zaakcapaciteit per bewindvoerder of bewindvoedersorganisatie en de verdeling van zaaksoort (bijv. particulier of ondernemer) naar type bewindvoerder (de advocaat of de zgn. professionele bewindvoerder). Tenslotte verdient vermelding dat Recofa nieuwe Wsnp-richtlijnen heeft opgesteld die per 1 oktober 2005 in werking zullen treden, en die voorzien zijn van een aantal modellen als bijlage. Richtlijnen en modellen zorgen voor meer uniformiteit in de Wsnp-praktijk, en bieden schuldenaren en schuldeisers meer rechtszekerheid.

Geconstateerd kan worden dat in ruim 70% van de Wsnp-toelatingsen een positieve uitkomst wordt behaald. De hoofddoelstelling van de Wsnp, namelijk het uiteindelijk bieden van een «schone lei» aan schuldenaren, wordt in twee van de drie gevallen behaald. In 2% van de gevallen wordt een gerechtelijk akkoord bereikt. Een deel van de tussentijdse beëindigingen kent overigens eveneens een positieve uitkomst. Want in het geval de vorderingen van de schuldeisers alsnog door de schuldenaar kunnen worden voldaan of in het geval de schuldenaar zijn betalingen heeft hervat, is er sprake van een positieve tussentijdse beëindiging.

Het Ministerie van Justitie heeft in de zomer van 2004 de Raad voor Rechtsbijstand Den Bosch opdracht gegeven tot de ontwikkeling van een (jaarlijkse) monitor Wsnp. In deze eerste (jaarlijkse) monitor Wsnp die als nulmeting fungeert, staan gedetailleerde cijfers met een toelichting over de uitvoering van de Wsnp.¹

Deze monitor zal door de Minister van Justitie naar de Kamer worden verzonden.

In de volgende tabellen wordt een overzicht gegeven van respectievelijk het aantal zaken dat is toegelaten tot de Wsnp en het aantal afgehandelde zaken.

¹ Het onderzoek is uitgevoerd door prof. mr. Vriesendorp (UvT) en onderzoekers van het IVA (UvT).

Wsnp-toelatingen 2002-2004¹

	2004	2003	2002
Particulier, enkele boedel	8 017	6 028	5 136
Particulier, dubbele boedel	1 919	1 511	1 418
(Ex-)ondernemer, enkele boedel	1 565	1 197	1 023
(Ex-)ondernemer, dubbele boedel	377	274	272
Totaal	11 878	9 010	7 849

Bron: Centrale Database Schuldsaneringen (CDS) van de Raad voor Rechtsbijstand/Bureau Wsnp 's-Hertogenbosch

¹ Bij particulieren gaat het hier om boedels van alleenstaanden of paren. Overigens gaat het bij een vennootschap onder firma om boedels van de desbetreffende vennoten.

Beëindiging Wsnp 2004

	Schone lei	Akkoord	Tussentijds	Totaal
Particulier				
In absolute getallen	3 179	46	1 696	4 921
In %	65%	1%	34%	
(Ex-) ondernemer				
In absolute getallen	709	55	305	1 069
In %	66%	5%	29%	
Totaal	3 888	101	2 001	5 990
In %	65%	2%	33%	

Bron: Centrale Database Schuldsaneringen (CDS) van de Raad voor Rechtsbijstand/Bureau Wsnp 's-Hertogenbosch

De Raad voor Rechtsbijstand ontwikkelt eind 2005 periodieke audits voor bewindvoering in het kader van het Wsnp-kwaliteitsbeleid.

Recofa heeft vanaf 1 oktober 2005 nieuwe landelijke rechterlijke beleidsregels voor de Wsnp opgesteld.

Het ministerie van Justitie en de Raad voor Rechtsbijstand presenteren in het najaar 2005 de eerste monitor Wsnp.

Toekomst Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp)

Op dit moment is bij de Tweede Kamer de wetwijziging van de Wsnp in behandeling.¹ Het kabinet beoogt met deze herziening een vereenvoudiging van het huidige schuldsaneringsstelsel en een betere selectie bij de toegang tot de Wsnp op goede trouw van de schuldenaar en op gereedheid en bereidheid van de schuldenaar om de verplichtingen behorende bij de wettelijke schuldsaneringsregeling na te leven.

Op 15 september jl. heeft de Minister van Justitie aan de Tweede Kamer een brief gezonden omtrent het kwaliteitsbeleid in insolventieprocedures, zulks naar aanleiding van de moties Weekers en De Vries (27 244, nrs. 12 en 20). In deze brief is aangekondigd dat in het kader van de herziening van de Faillissementswet in het najaar 2005 een advies zal worden uitgebracht door de Commissie Kortmann dat mede betrekking zal hebben op de toekomstige inrichting van de schuldsaneringsregeling. Gedacht wordt aan een unitaire toegang tot de insolventieprocedure. Ook de verhouding tussen het minnelijke schuldhulptraject en de wettelijke schuldsaneringsprocedure zal in dat komende advies nader worden gezien.

¹ Wijziging van de Faillissementswet in verband met herziening van de schuldsaneringsregeling natuurlijke personen, ingediend op 16 december 2004. Kamerstukken II 2004/05, 29 942.

Ondernemers

De schuldensituatie waarin kleine ondernemers of ex-ondernemers zich bevinden wijkt veelal sterk af van de doorsnee problematische schuldsituatie bij particulieren. Niet alleen gaat het bij ondernemers vaak om grotere bedragen, ook de oorzaken zijn anders. Veelal komen ze voort uit eerder genomen weloverwogen investeringsbeslissingen. Ook gaat achter de schulden vaak een wereld van contracten schuil met soms juridische of fiscale complicaties dan wel (zakelijke) conflicten. (Ex-)ondernemers hebben bovendien lang niet altijd behoefte aan begeleiding bij het beheren van hun geldzaken en ook hebben zij de neiging om zo lang mogelijk, vaak te lang, te proberen zelf het hoofd boven water te houden. Ondernemers doorlopen vaak geen buitenwettelijk traject.

Met de pilot wordt bevorderd dat meer ondernemers met problematische schulden kunnen overleven en dat het aantal onnodige trajecten van de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) en het aantal faillissementen wordt teruggedrongen. Het project is mede bedoeld om de waarde van het aanbieden van professionele schuldhulpverlening aan ondernemers aan te tonen en te komen tot een model voor benutting van het minnelijke traject van schuldhulpverlening. Schuldhulpverleners en gemeenten kunnen daarvan gebruik maken.

De ministeries van Economische Zaken, Justitie en Sociale Zaken en Werkgelegenheid, subsidiëren samen een regionale pilot schuldhulpverlening voor ondernemers die zich in een problematische schuldsituatie bevinden of daarin dreigen te geraken.

Onder bepaalde voorwaarden kunnen zelfstandigen een beroep doen op het Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004, mede voor het verwerven van bedrijfskapitaal in de vorm van een rentedragende lening ten behoeve van een schuldsanering. Een strikte voorwaarde hierbij is dat het zelfstandige bedrijf of beroep na de financiële injectie weer levensvatbaar is en dus gecontinueerd kan worden. De uitvoering ligt bij de Gemeentelijke Sociale Dienst. Ook de benutting van deze voorziening wordt in het pilot project geoptimaliseerd.

Nazorg, uitval en recidive

Nazorg kan van belang zijn om te voorkómen dat zich in de toekomst opnieuw een problematische schuldsituatie voordoet. Een aantal gemeenten biedt dan ook de mogelijkheid mensen na een (integraal) schuldhulpverleningstraject nog enige tijd te volgen.

Wanneer mensen een te lage aflossingscapaciteit hebben, of in geval van fraude of het niet nakomen van de contractuele verplichtingen, komen schuldenaren niet meer voor een schuldregeling in aanmerking. Zij vallen uit het traject. Voor hen kan het van belang zijn dat een andere vorm van hulp geboden wordt. Sommige gemeenten bieden dan budgetbegeleiding of budgetbeheer aan.

Het voorkomen van recidive is vooral van belang voor mensen die een structureel gedragsprobleem hebben, of in het geval sprake is van een structurele onbalans tussen uitgaven en inkomsten. Voor deze groep mensen zijn financiële oplossingen alleen vaak niet toereikend. Voor deze gevallen kunnen aanvullend daarop bijvoorbeeld budgetbegeleiding, aanpak van psychosociale problemen en motivatiegesprekken een meer duurzame oplossing bieden. Verschillende gemeenten voeren daarom verschillende soorten preventieprojecten uit.

Aangezien de taakuitoefening van een bewindvoerder in Wsnp-zaken zich met name richt op het financieel-juridisch beheer van de boedel, kan het wenselijk zijn dat ook gedurende of na afloop van een Wsnp-traject genoemde gedragsinstrumenten worden ingezet.

Naast deze gemeentelijke initiatieven bestaan er ook wettelijke instrumenten om nazorg te verrichten of recidive te voorkomen. Zo is er de mogelijkheid van bijstand in natura en het verrichten van noodzakelijke betalingen namens betrokkene en beschermingsbewind.

Bijstand in natura en noodzakelijke betalingen

De Wet werk en bijstand (WWB) biedt voor mensen met een bijstandsuitkering ook een aantal instrumenten voor schuldhulpverlening. Bijstand in natura is zo een instrument dat kan worden ingezet als er redenen zijn te vermoeden dat betrokkene niet in staat is tot verantwoorde bestedingen te komen. Een ander instrument is de mogelijkheid dat de gemeente noodzakelijke betalingen doet namens betrokkene.

Beschermingsbewind

Verder biedt de wettelijke regeling inzake het beschermingsbewind uit boek 1 van het Burgerlijk Wetboek bescherming aan meerderjarigen die als gevolg van hun lichamelijke of geestelijke toestand niet in staat zijn hun zakelijke belangen te behartigen. Daarbij gaat het alleen om bescherming van de vermogensrechtelijke belangen van de meerderjarige. De door de kantonrechter benoemde bewindvoerder beheert de goederen van de meerderjarige en voor het beschikken behoeft de meerderjarige voortaan de toestemming van de bewindvoerder.

Per 1 juni 2004 zijn nieuwe rechterlijke beleidregels voor dit meerderjarigenbewind in werking getreden, welke zijn ontwikkeld door het LOK (Landelijk Overleg Kantonrechtters). Deze aanbevelingen moeten meer uniformiteit brengen in de rechtstoepassing, en worden eind 2006 aan een evaluatie onderworpen.

3. Aanvullende maatregelen

Het vorige hoofdstuk is ingegaan op bepaalde maatregelen van de centrale overheid om problematische schulden te voorkomen en maatregelen om bestaande schulden aan te pakken. Dit slothoofdstuk gaat in op aanvullende maatregelen vanuit de centrale overheid. Dit gebeurt tevens tegen de achtergrond van de motie Huizinga-Heringa c.s.¹

Inzet van beleid

De motie Huizinga-Heringa c.s. gaat ervan uit dat verbetering van de interdepartementale samenwerking zal leiden tot een verlaging van het aantal huishoudens met problematische schulden. De ambitie van het kabinet is gezien de complexiteit van de schuldenproblematiek bescheidener. Inzet van het kabinet is door middel van interdepartementale samenwerking maatregelen in gang te zetten waardoor de verschillende actoren (schuldenaren, schuldeisers, schuldhulpverleners, gemeenten en rechtbanken) tot een optimale uitvoering van hun taken en verantwoordelijkheden kunnen komen.

Samenwerkingsstructuren

Niet alleen op centraal niveau stemmen de betrokken departementen hun beleid met elkaar af, ook bestaan er landelijke samenwerkingsstructuren.

¹ Zie noot 2.

De kernpartners op het terrein van de integrale gemeentelijke schuldhulpverlening – Divosa, de NVVK en de MO-groep – zijn een nieuwe samenwerking aangegaan gericht op resultaten en instrumenten voor de uitvoeringspraktijk bij gemeenten, onder de naam Overleg Integrale Schuldhulpverlening. Ook het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid overlegt met deze kernpartners. Daarnaast overlegt het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid met het Nibud over preventie- en voorlichtingsactiviteiten. Het ministerie van Justitie voert regelmatig overleg met de Raad voor Rechtsbijstand en Rechters-commissarissen in Faillissementszaken (ReCoFa) over de uitvoering van de wettelijke schuldsaneringsregeling. Het ministerie van Financiën overlegt geregeld met kredietaanbieders, betrokken brancheverenigingen, consumentenorganisaties en de NVVK over het voorkomen van overkreditering en de in dat kader te nemen maatregelen.

Preventie

Voorkómen moet worden dat mensen in een problematische schuldsituatie geraken. Dat blijft voorop staan. Het kabinet vindt het belangrijk burgers te blijven leren hun inkomsten goed te beheren en hen bewust te maken van de gevolgen van het aangaan van leningen. Naast de in het vorige hoofdstuk genoemde instrumenten zet het kabinet in op de volgende aanpak.

Extra maatregelen ter voorkoming van overkreditering

Overkreditering kan tot een problematische schuldsituatie leiden. Daarom worden in de Wfd maatregelen genomen om overkreditering te voorkomen. In aanvulling op wat in de Wfd wordt geregeld is Financiën voornemens een aantal maatregelen te treffen. De voorgenomen extra maatregelen hebben tot doel het acceptatiebeleid van kredietaanbieders aan te scherpen, zodat de mate van kredietverstrekking, nog beter dan nu het geval is, wordt afgestemd op de financiële draagkracht van de consument. Deze maatregelen dienen voornamelijk ter bescherming van de meest kwetsbare consumenten. In de brief van de minister van Financiën aan de Tweede Kamer van 7 november 2005 zijn deze voornemens uiteengezet. Concreet gaat het om de volgende maatregelen:

- verlaging van de maximale kredietvergoeding naar de wettelijke rente vermeerderd met 12%. Dat komt op dit moment neer op ongeveer 16%;
- de verplichting het BKR te toetsen bij kredieten vanaf € 250 (is nu € 1000); en
- ondersteuning van het marktinitiatief tot uitbreiding van de schuldenregistratie.

Het ministerie van Financiën neemt extra maatregelen om overkreditering te voorkomen. Deze zijn uiteengezet in de brief van de minister van Financiën aan de Tweede Kamer van 7 november jl.

Jongeren en ouders

40% van de werkende jongeren maakt schulden en leent geld¹. Het kabinet vindt het van belang dat jongeren leren om te gaan met geld. De rol van ouders hierbij is van groot belang. Ouders kunnen hun kinderen het beste op zo vroeg mogelijke leeftijd begeleiden in het omgaan met geld. Soms blijken ouders echter moeite te hebben met de financiële opvoeding. De website van het Nibud adviseert ouders hierover. Ook heeft het Nibud een financiële opvoedtest voor ouders beschikbaar.

¹ Financieel gedrag van werkende jongeren 2005, van het Nationaal Instituut voor budgetvoorlichting (Nibud), 1 november 2005. Het gaat om een onderzoek onder werkende jongeren tot 23 jaar met een Vmbo opleiding die naast hun werk nog een of twee dagen naar school gaan.

Verder heeft het Nibud in de reeks GeldWijzer een boekje gepubliceerd waarin ouders worden geïnformeerd en geadviseerd over de financiële opvoeding van hun kinderen. Daarnaast houdt het Nibud in november 2005 een jongerenmaand die is gericht op jongeren en hun ouders. Samen met de Nederlandse Gezinsraad en de gemeente Utrecht is het Nibud in debat over financiële opvoeding, armoede en de kosten van kinderen. Tot slot heeft het Nibud veel materiaal ontwikkeld over het leren om gaan met geld voor professionals, zoals maatschappelijke werkers, docenten en schuldhulpverleners.

Leermiddelen voor jongeren

Niet alleen ouders, ook de school kan jongeren vertrouwd maken met geld om te gaan en zo schulden te voorkómen. Daarom zal het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen hier in de voorstellen voor nieuwe kerndoelen voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs expliciet aandacht aan besteden. Een van de kerndoelen zoals voorgesteld door de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming luidt: «*De leerling leert in eigen ervaringen en in de eigen omgeving effecten te herkennen van keuzes op het gebied van consumeren en budgetteren*». De verwachting is dat de nieuwe kerndoelen in augustus 2006 van kracht zijn. De kerndoelen betreffen aspecten waar scholen in het onderwijsprogramma van de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs aandacht aan moeten besteden. De wijze waarop scholen dat doen (in vakken, projecten of anderszins) is niet voorgeschreven. Scholen kunnen gebruik maken van o.a. door het Nibud ontwikkeld lesmateriaal voor het basisen voortgezet onderwijs zoals lesbrieven, lespakketten en een educatief spel.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen neemt consumeren en budgetteren op als kerndoelen in het voortgezet onderwijs.

Curatief

Soms zitten mensen al in een zodanige problematische schuldsituatie dat zij niet in staat zijn deze probleemsituatie zelfstandig op te lossen. In dat geval vindt het kabinet dat er voldoende curatieve instrumenten aanwezig behoren te zijn om deze personen weer in staat te stellen de schuldsituatie aan te pakken.

Gemeentelijke schuldhulpverlening

Handreiking integrale schuldhulpverlening

Om de uitvoering van de schuldhulpverlening op gemeentelijk en uitvoeringsniveau te optimaliseren is door het Landelijk Platform Integrale Schuldhulpverlening en de Stichting StimulanSz de «Handreiking integrale schuldhulpverlening» opgesteld. De kern van de Handreiking is de beschrijving van een basispakket integrale schuldhulpverlening. In de handreiking wordt ook beschreven hoe de samenwerking zoals die is beschreven in het basispakket in een gemeente of regio kan worden vorm gegeven. Gemeenten hebben hierin een autonome verantwoordelijkheid. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft via *expert-meetings* deze Handreiking onder de aandacht gebracht bij gemeenten. Hierbij gaat het erom kennis over schuldhulpverlening te ontsluiten en gemeenten van opgedane ervaringen te laten leren. Het ministerie faciliteert deze activiteiten. Daarnaast wordt de Handreiking behandeld tijdens verschillende bijeenkomsten van de aangesloten organisaties en organi-

saties die nauw verwant zijn aan het Overleg Integrale Schuldhulpverlening.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid faciliteert gemeenten om de «Handreiking integrale schuldhulpverlening» onder de aandacht te houden.

Kwaliteitssysteem schuldhulpverleningsinstanties

Instellingen die op gemeentelijk niveau betrokken zijn bij de schuldhulpverlening zijn kredietbanken, het algemeen maatschappelijk werk, sociale diensten en private schuldbemiddelingsbureaus. De wijze waarop en de mate waarin door deze instanties wordt samengewerkt, verschilt per gemeente. Inzicht in de wijze waarop deze samenwerking vorm kan worden gegeven biedt de Handreiking Integrale Schuldhulpverlening een aantal samenwerkingsmodellen gekoppeld aan de gemeentegrootte. Voor de gemeentelijke praktijk biedt de Benchmark Schuldhulpverlening een jaarlijks overzicht onder de deelnemende gemeenten van hun wijze van samenwerken en de behaalde resultaten.

Gemeenten voeren in principe de regie over de schuldhulpverlening als geheel. De kwaliteit van de aangeboden dienstverlening is mede afhankelijk van de kwaliteit van de instellingen die betrokken zijn bij de schuldhulpverlening.

De verschillende brancheorganisaties kennen een kwaliteitssysteem. Zo kent de Nederlandse Vereniging voor Volkskrediet (NVVK) voor de aangesloten kredietbanken de Gedragscodes schuldregelingen en budgetbeheer. Het algemeen maatschappelijk werk kent het niet verplichte HKZ-ISO-certificaat van de Stichting Harmonisatie kwaliteitsbeoordeling in de zorgsector. Zorginstellingen zijn op hun beurt wettelijk verplicht om over een kwaliteitsmanagementsysteem (KMS) te beschikken met de resultaten van overleg met alle belanghebbenden. Een HKZ-ISO-certificaat maakt zichtbaar dat het KMS getoetst is aan specifieke normen. Dit kwaliteitssysteem voldoet aan de internationale ISO-9001-normen. Het HKZ-ISO-certificaat kent ook een module schuldhulpverlening.

Vrijwillige certificering schuldbemiddelaars

De Kamer dringt er door middel van de motie van het lid Huizinga-Heringa (24 515 nr. 64) op aan dat de inspanningen van de regering en de sector gericht moeten zijn op certificering van minnelijke schuldhulpverlening. De staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft tijdens de gedachtewisseling met de Kamer op 15 december 2004 tijdens het indienen van deze motie opgemerkt dat de regering deze motie ziet als een oproep tot zelfregulering van de sector en niet tot verplichte certificering.

Door middel van vrijwillige certificering kunnen marktpartijen onderscheid maken tussen bonafide gecertificeerde bemiddelaars en mogelijk niet-bonafide bemiddelaars. Vrijwillige certificering houdt in dat de sector zelf komt tot normstelling en die laat controleren door een onafhankelijke derde.

De verwachting is dat de belangrijkste marktpartijen uit de sector, zoals de brancheverenigingen van schuldbemiddelaars, van schuldeisers, kredietverstrekkers en Nibud, gezamenlijk kunnen komen tot normering van schuldbemiddeling. Schuldbemiddelaars die voldoen aan deze normen kunnen op basis hiervan worden gecertificeerd. Een onafhankelijke private partij voert de certificering uit en ziet erop toe dat bemiddelaars zich blijven gedragen volgens de normen. Indien een bemiddelaar zich niet aan de normen houdt, wordt publiekelijk bekend gemaakt dat zijn certifi-

caat is ingetrokken. Voor belanghebbenden is hiermee duidelijk welke bemiddelaar werkt volgens de normen en welke niet.

De ministeries van Economische Zaken en Sociale Zaken en Werkgelegenheid brengen partijen uit het veld komend najaar bijeen om de mogelijkheid van vrijwillige certificering van de private schuldbemiddelaars te stimuleren.

De ministeries van Economische Zaken en Sociale Zaken en Werkgelegenheid brengen partijen bijeen rond vrijwillige certificering van de private schuldbemiddelaars.

Integrale uitvoering schuldhulpverlening

Het kabinet stimuleert waar nodig samenwerking tussen de bij schuldhulpverlening betrokken instellingen. In het wetsontwerp Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) blijven gemeenten verantwoordelijk voor maatschappelijke ondersteuning. Voor die gevallen waar psychosociale problemen van invloed zijn op problematische schulden biedt de WMO ook ruimte binnen de integrale schuldhulpverlening.

De kernpartners van het Overleg Integrale Schuldhulpverlening (Divosa, NVVK en MO groep) hebben het voornemen om in 2005/2006 de mogelijkheden die vanuit de WMO en bestaande wetgeving op het gebied van schuldhulpverlening met elkaar verbinden en nader uit te werken. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is bereid dit project te faciliteren.

De kern partners van het Overleg Integrale Schuldhulpverlening werken de mogelijkheden die vanuit de WMO en de bestaande wetgeving op het gebied van schuldhulpverlening met elkaar verbinden nader uit.

Verloop slagingspercentage schuldregelingen

Sinds de komst van de Wsnp (1998) lijkt het minnelijke traject aan effectiviteit in te boeten. Uit de cijfers van het NVVK (Rapport Schuldregelingen 1999–2003 en de Kerncijfers 2004 uit het Jaarverslag 2004) komt naar voren dat het aantal verzoeken om een schuldregeling (schuldbemiddeling en schuldsanering) toeneemt en dat het aantal geslaagde schuldregelingen afneemt. Onderstaande tabel geeft een overzicht.

Jaar	Aantal verzoeken schuldregelingen ¹	Aantal Afgehandelde zaken	Ingetrokken verzoeken	Aantal schuldregelingen	Aantal niet gerealiseerde schuldregelingen	Ontwikkeling slagingspercentage ²
1998	26 716	25 119	1 530	9 385	14 204 (53,2%)	37,3%
1999	28 969	25 577	1 578	7 983	16 016 (55,3%)	31,2%
2000	27 599	26 305	2 115	7 022	17 168 (62,2%)	26,6%
2001	23 890	22 855	1 770	5 973	15 112 (66,1%)	26,1%
2002	26 671	21 604	1 857	5 777	13 970 (64,7%)	26,7%
2003	30 366	26 630	2 175	5 715	18 740 (70,4%)	21,5%
2004 ³	39 000	Niet bekend	Niet bekend	3 500	22 500	schatting 9–12% ⁴

(Bron: Schuldregelingen 1999–2003 van de NVVK)

¹ Onder schuldregeling wordt verstaan het geheel aan activiteiten in het kader van het regelen van schulden. Schuldregeling is een verzamelnaam en omvat zowel schuldsanering als schuldbemiddeling.

² In de jaren 2002–2003 is het slagingspercentage vastgesteld op basis van het aantal gerealiseerde schuldregelingen en het aantal afgehandelde zaken in een bepaald jaar.

In de jaren voor 2002 is dat niet door de NVVK berekend. Voor die jaren is nu ten behoeve van deze tabel het slagingspercentage berekend op dezelfde wijze.

³ De cijfers 2004 zijn afkomstig uit het Jaarverslag 2004 van de NVVK. Bij de aantal aanvragen voor schuldregeling zijn, in tegenstelling tot de cijfers NVVK-rapport schuldregelingen 1999–2003 ook de cijfers meegenomen van de kredietbank Amsterdam, die weliswaar conform de NVVK gedragscode werkt maar geen NVVK lid is. Dit verklaart ten dele het verschil in aanvragen voor schuldregelingen ten opzichte van 2003.

⁴ Voor het jaar 2004 heeft de NVVK een ander registratiesysteem opgesteld (Lars) met andere indicatoren. Het aantal afgehandelde zaken en het slagingspercentage zoals dat voorheen berekend werd is hierdoor niet bekend. Het genoemde slagingspercentage is hier berekend op basis van het aantal verzoeken om schuldregelingen en het aantal gerealiseerde schuldregelingen.

De NVVK geeft aan dat de toename van het aantal verzoeken onder meer te wijten is aan het economische klimaat, de versoering van het sociale stelsel, de verzwaring van de vaste lasten, teruglopende koopkracht en de gevolgen van de euro.

Uit deze cijfers van de NVVK blijkt een dalende trend in het slagingspercentage van het aantal gerealiseerde schuldregelingen. Opvallend is dat in 2004 het slagingspercentage versneld lijkt te dalen. Voor een deel is de daling in 2004 volgens de NVVK te verklaren door een stijging van het aantal organisaties dat is meegenomen in de berekening van het aantal verzoeken tot schuldregeling.

De trendmatige afname van het aantal gerealiseerde schuldregeling kan volgens de NVVK worden verklaard door het toegenomen aantal schuldeisers dat bij een schuldregeling betrokken is en de daling van de gemiddelde aflossingscapaciteit, de onvoldoende medewerking van schuldeisers, ook die van de schuldenaar en het ontbreken van een vast inkomen; maar ook het feit dat de schuldenaar in staat was zelf een regeling met zijn schuldeisers te treffen. De NVVK noemt daarnaast dat de houding van de schuldeisers ten aanzien van het minnelijke traject en de invloed van de Wsnp hier debet aan zijn. Verschillende schuldeisers zien de relatie tussen het minnelijk traject en de Wsnp namelijk niet als volgtijdelijke trajecten maar als twee instrumenten waartussen een keuze gemaakt kan worden. Dit werd eveneens geconstateerd in 2001 bij de Wsnp-wetsevaluatie.

Om deze trend te doorbreken is de NVVK op dit moment in onderhandeling met belangrijke schuldeisers om samenwerkingsconvenanten af te sluiten om zo de bereidheid van deze schuldeisers om mee te werken aan een minnelijk traject te vergroten. Daarnaast heeft het Landelijk Platform Schuldeisers opdracht gegeven om een crediteurenonderzoek te laten uitvoeren naar de afgenomen bereidheid van crediteuren om mee te werken aan een minnelijke regeling.

Het kabinet vindt het dalende slagingspercentage van de minnelijke schuldregeling een ongewenste ontwikkeling en heeft de afgelopen jaren verschillende maatregelen ingezet om de kwaliteit van het minnelijke traject te versterken zoals kwaliteitsmodellen, referentiemodellen, uniforme berekening aflossingscapaciteit, aandacht voor jongeren en evaluatie gedragscode NVVK. De inzet van het kabinetsbeleid is om gegeven de complexiteit van het schuldenbeleid de samenwerking tussen de departementen te benutten om daar waar mogelijk tot een effectiever minnelijk traject te komen. In dat streven past o.a. de recente herziening van de 285 Fw-Verklaring en het wetsvoorstel herziening Wsnp met daarin een gedwongen schuldregeling voor weigerachtige schuldeisers, het zogenaamde dwangakkoord.

Inzicht in gedrag schuldeisers

Eind 2002 is op initiatief van de NVVK het Landelijk Platform voor Schuldeisers opgericht, dat zich o.a. bezig houdt met de bevordering van de medewerking van schuldeisers aan het minnelijke traject. In opdracht van het Landelijk Platform Schuldeisers heeft de Erasmus Universiteit in 2003 vooronderzoek gedaan naar beweegredenen van schuldeisers om niet mee te werken aan een minnelijke schuldregeling¹. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat zij een belangrijk onderscheid maken tussen een debiteur met wie zij hun relatie willen beëindigen en een debiteur met wie zij de relatie willen continueren. Deze visie blijkt in belangrijke mate de opstelling in het incassoproces te bepalen. Daarnaast hebben schuldeisers t.a.v. hun concurrenten (andere schuldeisers) het beeld dat die alleen proberen zich een zo groot mogelijk deel van de aflossingscapaciteit toe te eigenen.

¹ Verslag van het crediteurenonderzoek, J. van Spengen, Rotterdam, december 2003

Naar aanleiding van enkele aanbevelingen¹ uit dit onderzoek heeft de NVVK een vernieuwde Gedragscode Schuldregeling tot stand gebracht met daarin het zogenaamde 120-dagen model om tot een snel en slagvaardig traject te komen. De neutraliteit van de schuldhulpverlener is daarin verwoord. In de Gedragscode is ook een voorziening getroffen voor het indienen van een klacht indien de schuldregelende instantie in strijd met deze code of met de schuldregelingsovereenkomst handelt. Dit bevordert de naleving ervan door de schuldregelende instelling.

Het kabinet vindt een effectieve aanpak van het minnelijke traject van belang. In vervolg op het eerder genoemd vooronderzoek en de daaruit voortgekomen maatregelen is het Landelijk Platform Schuldeisers, met subsidie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, een nieuw onderzoek gestart naar de overwegingen en gedrag van crediteuren in zowel het minnelijke en het wettelijke traject. De planning is erop gericht dit najaar de resultaten te presenteren.

Het Landelijk Platform Schuldeisers doet onderzoek naar de overwegingen en het gedrag van crediteuren in zowel het minnelijke als het wettelijke traject.

Schakel tussen het minnelijke en het wettelijke traject

Een goede uitvoering van de Wsnp inclusief de realisatie van de doelstellingen van de Wsnp² begint met een goede overdracht van de gegevens van de schuldenaar. Deze gegevens zijn voor een groot deel verzameld in het minnelijke traject. De zogenaamde artikel 285-verklaring van de Faillissementswet is de schakel tussen beide trajecten. Om een beroep te kunnen doen op de Wsnp moeten een verzoekschrift en een dergelijke verklaring worden ingevuld door het college van B&W van de woonplaats van de schuldenaar.³ De 285-verklaring moet o.a. informatie geven over verschillende financiële gegevens en relevante achtergronden van de schuldenproblematiek van de schuldenaar en over de redenen waarom het niet mogelijk was een minnelijke regeling te treffen. Deze informatie heeft de rechter nodig bij zijn oordeel over het al dan niet toelaten van de schuldenaar tot de Wsnp. Ook is de 285-Verklaring een instrument dat bevordert dat eerst de buitenwettelijke oplossing wordt beproefd. De rechters-commissarissen in Faillissement (Recofa) hebben samen met de VNG, de NVVK en de Raad voor Rechtsbijstand Den Bosch een nieuwe 285-modelverklaring opgesteld. Dankzij deze modelverklaring is een uniforme gegevensuitwisseling mogelijk bij de overgang van minnelijk naar wettelijk traject. Voorwaarde voor succes is wel dat alle deelnemers bereid zijn om te participeren in de digitale informatieketen. De Raad voor Rechtsbijstand Den Bosch blijft actief om in de digitale informatieketen de participatiegraad onder gemeentelijke instellingen te verhogen. Voor alle betrokkenen levert deze vorm van samenwerking een tijd- en kostenbesparing op. Daarnaast bieden de hernieuwde richtlijnen voor schuldsaneringen opgesteld door Recofa in overleg met de Raad voor Rechtsbijstand Den Bosch al goede praktische wenken voor werkafspraken tussen gemeenten en rechtbanken. Eerder genoemde Handreiking integrale schuldhulpverlening gaat in op deze model-verklaring.

De ministeries van Justitie en Sociale Zaken en Werkgelegenheid brengen dit najaar betrokken partijen bij elkaar om de aansluiting tussen minnelijk en wettelijk traject verder te versterken.

¹ De aanbevelingen bevatten o.a:

* een kort en slagvaardig minnelijk traject en een neutrale opstelling van de schuldhulpverlener;

* juiste toepassing van de Gedragscode Schuldregeling van de NVVK;

* goede voorlichting aan crediteuren over Wsnp.

² Voorkomen dat natuurlijke personen tot in de lengte van dagen door hun schuldeisers worden achtervolgd, terugdringen van het aantal faillissementen van natuurlijke personen en het vergroten van de bereidheid van schuldeisers tot een minnelijke regeling.

³ In de praktijk is deze taak meestal gemandateerd aan een kredietbank of een andere schuldhulpverleningsinstantie.

Het wetsvoorstel tot herziening Wsnp kent de mogelijkheid van een gedwongen schuldregeling, ook wel dwangakkoord genaamd. De gedwongen schuldregeling strekt ertoe om schuldeisers die ten onrechte weigeren mee te werken aan een buitengerechtigd akkoord te kunnen dwingen tot medewerking, zodat de schuldenaar en zijn andere schuldeisers niet onnodig een intensief Wsnp-traject hoeven te doorlopen. Artikel 287a Fw, waarin het dwangakkoord wordt geregeld, kan door de rechter worden toegepast op alle schuldeisers (waaronder dus onder meer het CJIB, de sociale dienst, de fiscus en kredietverstrekkers). De verwachting is dat schuldeisers beter zullen nadenken over een weigering van een aangeboden akkoord en dat het minnelijke traject wordt versterkt. De rechter kan een schuldeiser die in redelijkheid niet had kunnen komen tot een weigering van instemming met de schuldregeling in het minnelijke traject, alsnog dwingen akkoord te gaan. Daarbij neemt de rechter in aanmerking het belang dat de schuldeiser heeft bij uitoefening van de bevoegdheid tot weigering en de belangen van de schuldenaar of van de overige schuldeisers die door die weigering worden geschaad. Indien de rechter het verzoek tot de schuldregeling toewijst, zullen de schuldeisers die ten onrechte hebben geweigerd in te stemmen met een schuldregeling, worden veroordeeld in de kosten.

Het wetsvoorstel tot herziening Wsnp voorziet in de mogelijkheid van een gedwongen schuldregeling.

Wettelijk traject

Wetsvoorstel: gereedheid en bereidheid schuldenaren

Thans biedt de Wsnp voor veel toegelaten schuldenaren onvoldoende perspectief gezien hun psychosociale of persoonlijke problematiek die niet langs de weg van een wettelijke schuldsanering verholpen kan worden. De Wsnp is niet toesneden op andersoortige problematiek dan de eigenlijke financiële schuldenproblematiek. Het bestaan van andersoortige problemen vergroot ook de kans op een tussentijdse beëindiging of recidive na een schone lei. De instroom in het wettelijke traject dient daarom beperkt te blijven tot degenen voor wie het traject is bedoeld en effectief is. Het kabinet beoogt dan ook met het wetsvoorstel tot herziening van de Wsnp de verhouding tussen het wettelijke traject en minnelijke traject terug te brengen tot wat van meet af aan met de Wsnp is beoogd (Kamerstukken II 2004/05, 29 942).

Ingezet wordt op een betere selectie bij de toegang tot de schuldsaneringsregeling op goede trouw van de schuldenaar en op gereedheid en bereidheid van de schuldenaar om de verplichtingen behorende bij de wettelijke schuldsaneringsregeling na te leven. Dit vanuit het idee dat op grond van de eigen verantwoordelijkheid van de schuldenaar ook het nodige van de verzoeker mag worden gevraagd. Daarom wordt voorgesteld de schuldenaar voortaan schriftelijk te laten aangeven waarom hij zijn schulden niet meer kan betalen en dat hij bereid is zich aan de verplichtingen van de regeling te houden. Dit moet een lichtvaardig beroep op de saneringsregeling voorkomen. Zoals hierboven al is weergegeven, worden ook de mogelijkheden voor een gedwongen schuldregeling verbeterd (dwangakkoord). Schuldeisers die ten onrechte weigeren mee te werken aan een minnelijke schikking kunnen daartoe op verzoek van de schuldenaar alsnog worden gedwongen.

Verder wordt de schuldsaneringsregeling vereenvoudigd. Zo verdwijnt het verplichte saneringsplan dat in de praktijk nogal omslachtig is, veel administratie met zich meebrengt voor rechters en bewindvoerders en weinig toevoegt aan het gehele saneringstraject. In een saneringsplan staan afspraken met de schuldenaar over het verloop van de regeling. Ook is voorgesteld de postblokkade te beperken tot 13 maanden. Dit is voldoende om jaarlijkse verplichtingen, zoals abonnements, lidmaatschappen en periodieke betalingen, de revue te laten passeren. De rechter kan overigens indien gewenst de bewindvoerder bij het toepassingvonnis machtigen om de postblokkade nog eens op een later moment in te zetten.

Ten slotte staat er in het wetsvoorstel dat ontruimingsvonnissen wegens huurschulden uit de periode vóór de schuldsanering tijdens de duur van de regeling niet uitgevoerd worden. Dit voorkomt dat de schuldenaar een slechte start maakt omdat hij aan het begin van de sanering uit zijn huis wordt gezet. Voorwaarde daarbij is dat de huur verder tijdig wordt betaald.

De Wsnp is van meet af aan bedoeld het juridische sluitstuk van de schuldhulpketen te zijn. De taakuitoefening van de bewindvoerder in Wsnp-zaken beperkt zich tot de financiële en juridische kwesties, het beheer en de vereffening van de boedel en het toezicht op de naleving door de schuldenaar van de verplichtingen die voortvloeien uit de Wsnp. Andere problematiek dient van te voren te zijn opgelost dan wel onder controle te zijn. Het is daarnaast aangewezen dat de integrale schuldhulpverlening gedurende het Wsnp-traject wordt gecontinueerd, nu de Wsnp slechts een deeloplossing voor een schuldenprobleem kan bieden.

Het wetsvoorstel tot herziening van de Wsnp vereenvoudigt de procedure en verbetert de selectie bij de toegang tot de schuldsaneringsregeling, zodat de regeling beter beheersbaar wordt en zij diegenen helpt voor wie zij echt bedoeld is.

Ondernemers

Ondernemers hebben behoefte aan een meer uniforme praktijk met betrekking tot de toelating van ondernemers tot de Wsnp en de wijze waarop binnen een Wsnp traject wordt omgegaan met het eigen bedrijf van de schuldenaar.

Met de nieuwe richtlijnen voor schuldsaneringen van Recofa wordt onder meer beoogd hierin meer landelijke uniformiteit te brengen. Deze gaan onder andere in op de informatie die het verzoekschrift toelating Wsnp van een ondernemer zou moeten bevatten en op het al dan niet (tijdelijk) laten voortbestaan van de onderneming tijdens het Wsnp-traject.

Voorkomen van recidive en uitval

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid betreft bij het vervolg onderzoek naar de omvang van aantal huishoudens met (risico op) problematische schulden, ook vragen over eerdere situaties van (risico op) problematische schulden. Hiermee ontstaat een beeld over de recidive.

In de toekomst zal in de monitor Wsnp ook aandacht worden besteed aan het recidivevraagstuk. Hiertoe zal een definitie voor recidive worden opgesteld. Bij het formuleren van de definitie en de inrichting van het onderzoek zal voorzover mogelijk aansluiting worden gezocht bij onderzoeken

die door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zijn verricht naar problematische schulden.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid stelt bij het vervolgonderzoek naar de omvang van de schuldenproblematiek ook vragen over eerdere schuldsituaties.

Tot slot

In de voorgaande tekst hebben we aangegeven hoe vanuit de centrale overheid de verantwoordelijkheden rond de aanpak van de schuldenproblematiek worden opgepakt en de samenhang hiertussen is. De inspanningen van deze ministeries bij de samenhangende aanpak van de schuldenproblematiek zijn in deze nota in beeld gebracht.

Samenvattend voeren de betrokken ministeries de volgende acties uit:

Het ministerie van Financiën:

- Neemt maatregelen om overkreditering te voorkomen. Het heeft daartoe gedragsregels neergelegd in de Wet financiële dienstverlening o.a. ten aanzien van informatieverstrekking (waaronder een verbod op misleidend informeren en reclame-regels) en de kredietwaardigheidstoets. Het toezicht op de naleving wordt in de Wfd ten opzicht van de Wck steviger neergezet;
- Is voornemens extra maatregelen te nemen om overkreditering te voorkomen. Het gaat om de volgende maatregelen: de maximale kredietvergoeding verlagen naar de wettelijke rente vermeerderd met 12%; de BKR toets verplichten bij kredieten vanaf € 250 en ondersteuning van het bestaande marktinitiatief om te komen tot uitbreiding van de schuldenregistratie.

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid:

- Financiert campagnes om jongeren bewust te maken van de gevaren van het lenen van geld of het kopen op krediet;
- Faciliteert dat de «Handreiking integrale schuldhulpverlening» nogmaals onder de aandacht van gemeenten komt;
- Faciliteert gemeenten met behulp van het Innovatieprogramma Werk en Bijstand om innovatieve projecten uit te voeren onder andere op het terrein van schuldhulpverlening;
- De kern partners van het Overleg Integrale Schuldhulpverlening werken de mogelijkheden die vanuit de WMO en de bestaande wetgeving op het gebied van schuldhulpverlening met elkaar verbinden nader uit.
- Het Landelijk Platform Schuldeisers laat vervolgonderzoek doen naar de omvang van de schuldenproblematiek waaronder ook vragen over eerdere schuldsituaties.

Het ministerie van Justitie:

- Heeft een wetsvoorstel ingediend tot herziening Wsnp waarin wordt voorzien in de mogelijkheid van een gedwongen schuldregeling. Daarbij wordt een vereenvoudigde procedure en verbeterde selectie bij de toegang tot de schuldsaneringsregeling voorgesteld, zodat de regeling beter beheersbaar wordt en zij diegenen helpt voor wie zij echt bedoeld is;
- Heeft de Raad voor Rechtsbijstand opdracht gegeven een monitor Wsnp te ontwikkelen; in oktober 2005 wordt de eerste monitor Wsnp door de Minister van Justitie aangeboden aan de Kamer;
- De Raad voor Rechtsbijstand ontwikkelt eind 2005 periodieke audits voor bewindvoering in het kader van het Wsnp-kwaliteitsbeleid.
- Recofa heeft vanaf 1 oktober 2005 nieuwe landelijke rechterlijke beleidsregels voor de Wsnp opgesteld.

Het ministerie van Economische Zaken geeft in samenwerking met o.a. het Nibud en het IMK het Geldboek voor ondernemers uit.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen doet voorstellen om aandacht te besteden in het voortgezet onderwijs aan consumenten en budgetteren.

Interdepartementaal:

- De ministeries van Economische Zaken en Sociale Zaken en Werkgelegenheid brengen partijen bijeen rond vrijwillige certificering van de private schuldbemiddelaars.
- De ministeries van Justitie en Sociale Zaken en Werkgelegenheid brengen dit najaar de betrokken partijen bijeen om de aansluiting tussen minnelijk en wettelijk traject verder te versterken.
- De ministeries van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Justitie en Economische Zaken subsidiëren samen een regionale pilot schuldhulpverlening voor ondernemers die zich in een problematische schuldsituatie bevinden of daarin dreigen te geraken.
- Het Sociaal Cultureel Planbureau doet op dit moment onderzoek naar het niet-gebruik van verschillende inkomensvoorzieningen.

Voor informatie en voorlichting kunnen zowel schuldenaren, schuldeisers als professionele schuldhulpverleners terecht bij de verschillende ministeries en organisaties die zich bezig houden met de schuldsituaties. Hieronder volgt een overzicht van het beschikbare informatie- en voorlichtingsmateriaal.

Ministerie van Justitie

- Tijdschrift voor schuldhulpverlening en wettelijke schuldsanering, uitgave van Kluwer met in de redactie medewerkers van het ministerie van Justitie en de Raad voor Rechtsbijstand Den Bosch.
- Kenniscentrum Wsnp bij Raad Den Bosch via interactieve website en telefoon kunnen vragen worden gesteld over de toepassing van de Wsnp door schuldenaren, bewindvoerders, schuldeisers en rechtbanken.

Brochures

- «Spelregels voor een schone lei», algemene brochure voor de schuldenaar, particulier of zelfstandige, over de wettelijke schuldsanering.
- «Schulden overwinnen ... onderneem het!», brochure voor de ondernemer.
- «Schuldeisers kunnen kiezen», geeft en overzicht welke stappen schuldeisers kunnen zetten om vorderingen te innen.
- «Van Schuld naar schone lei», over de mogelijkheden om te komen tot oplossingen voor problematische schulden.
- Brochure «Een akkoord is de moeite waard».

Nieuwsbrieven

Nieuwsbrief Wsnp-update uitgegeven door de Raad voor Rechtsbijstand Den Bosch/Bureau Wsnp

Websites

www.wsnp.rvr.org

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Brochures

- Brochure «Hulp bij schulden»
- Brochure «Het Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz)»

Website

Op de website www.jongerenloket.szw.nl staat informatie voor jongeren die met schulden en lenen van doen hebben.

Autoriteit Financiële Markten (AFM)

Brochures

- «Gaaf u lenen?» AFM Publieksfolder: Over de rechten en plichten bij het afsluiten van een lening, met tips en waarschuwingen voor de consument.

Website

- Op de AFM Consumenten website www.afm.nl staat onder andere algemene informatie over geld lenen en het toezicht van de AFM.

Diversen

Naast bovenstaande informatievoorziening geven verschillende verenigingen van organisatie op het terrein van schuldhulpverlening regelmatig nieuwsbrieven uit. Deze kunnen vooral van belang kunnen zijn voor de

professionele schuldhulpverleners. Deze verenigingen hebben ook allen eigen informatieve websites voor een breed publiek.

Daarenboven zijn er algemene websites op het gebied van schulden en omgaan met geld. Hieronder volgen een aantal voorbeelden.

Informatieve websites

Zoals:

www.schulden.nl

www.nibud.nl

www.jeugd-en-geld.nl